

Підприємницька діяльність як імпульс стратегічного розвитку

Вікторія Борисова, д.е.н., професор

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Екологізбалансованого функціонування аграрного сектору економіки можна досягти за рахунок забезпечення зв'язку кінцевих результатів роботи підприємств усіх галузей з ефективністю здійснюваних ними природоохоронних заходів. Зважаючи на те, що нині поширюється колективний, сімейний, орендний підряд та інші форми підприємницької діяльності, необхідно органічно залучати екологічні фактори у систему економічних взаємовідносин. Для цих економічних суб'єктів можна виділити такі основні напрями охорони навколишнього середовища: запобігання забрудненню довкілля; виробництво екологічно чистої продукції; підвищення родючості ґрунту, які необхідно регулювати економічними нормативами.

Поряд із впровадженням економічних нормативів необхідно застосовувати в повному обсязі економічні санкції за зниження родючості ґрунту, погіршення повітряного басейну, водних джерел, інших важливих екологічних параметрів. Якщо суб'єкт підприємницької діяльності перевищив гранично допустимі норми речовин у продукції або значно перезволожив ґрунт при поливі, що викликало його ерозію; невірно застосовував мінеральні добрива, що призвело до зниження родючості ґрунту тощо, то це повинно відповідним чином відобразитись на розмірах його прибутку. Наприклад, в умовах зниження родючості ґрунту, розмір грошових витрат, необхідних для його поновлення, потрібно вилучити з доходу господарських суб'єктів пропорційно зниженню родючості ґрунту і розмірам землекористування.

Розв'язання структурно-динамічних проблем підвищення ефективності використання, відтворення і збереження земельних ресурсів в Україні пов'язано з вирішенням питань створення стабільної законодавчої бази щодо

забезпечення ефективного використання цього природного ресурсу, що потребує розробки й прийняття спеціальних законів для гарантування раціонального його використання, відтворення і збереження [1, с. 176].

Запровадження основних засад сучасної екологічної політики в умовах формування основ сталого розвитку потребує корінного реформування всієї системи охорони довкілля як на державному, так і на регіональному рівнях. Для забезпечення стабільного надходження коштів для здійснення природоохоронних заходів на сучасному етапі пріоритетне значення повинне надаватися розвитку економічного механізму природокористування.

У закордонній практиці широко використовується принципи як негативної мотивації природоохоронної діяльності (платежі, штрафи), так і позитивної (кредити, пільги, позики), чого в Україні, нажаль, немає, що значно ускладнює процес екологізації виробництва [2, с. 31]. Необхідно зазначити, що запроваджені в Україні нормативи плати за забруднення довкілля та використання природних ресурсів значно занижені й тому не несуть у повному обсязі компенсаційного характеру.

Входження України в регульоване ринкове середовище істотно вплинуло на характер земельних відносин: значно збільшилась кількість землекористувачів різних форм власності, однак не запроваджуються матеріальні та моральні стимули для підвищення рівня родючості ґрунту. Значне погіршення якості земельних угідь потребує здійснення їх економічного захисту шляхом зацікавлення власників землі та землекористувачів у вкладенні коштів на охорону та відтворення родючості ґрунтів [3, с. 94].

Існуюча нормативно-законодавча база із земельних питань створює можливість розробки економічного стимулювання за підвищення агроекологічної оцінки земельних угідь, що забезпечить розширене відтворення родючості ґрунтів. Комплексний підхід передбачає державний контроль за агроекологічним станом ґрунтів, рівнем родючості та економічну мотивацію капіталовкладень в охорону та відтворення родючості ґрунту. Такі радикальні заходи сприятимуть відвертанню екологічної кризи в землекористуванні.

В сучасних еколого-економічних умовах об'єктивно назріла необхідність вартісної оцінки земельних ресурсів в залежності від рівня їх родючості, агроекологічного стану, рівня хімічного забруднення пестицидами та солями важких металів. При зміні форм власності на землю різко збільшилась кількість об'єктів господарювання, що суттєво ускладнило здійснення державного контролю за агроекологічним станом ґрунтів. При відсутності належного державного контролю існує можливість негативного впливу на якісний стан ґрунтів. Оптимізація обсягів застосування засобів хімізації в сільськогосподарському виробництві сприятиме покращенню агроекологічної ситуації в регіоні. Завданням агрохімічної паспортизації є визначення умов для раціонального використання мінеральних і органічних добрив, пестицидів при різних формах власності у всіх категоріях господарств.

Використання земельних ресурсів в Україні є платним, а плата за землю стягується у вигляді нарахування земельного податку для власників землі та землекористувачів. Ці кошти доцільно використати виключно з метою фінансування раціонального використання їх родючості. Крім того, додатковими джерелами стимулювання за підвищення ефективності землекористування можуть бути платежі в бюджет при вилучені малопродуктивних земель з сільськогосподарського обігу та кошти від сплати штрафних санкцій за користування землею [4, с. 32].

Економічне стимулювання за покращення агроекологічного стану сільськогосподарських земель ґрунтується на методиці грошової оцінки землі. Мотивом економічного стимулювання землевласників та землекористувачів є підвищення балу агроекологічної оцінки угідь, який визначається при черговому агрохімічному обстеженні. Необхідною умовою проведення стимулювання є зростання всіх агрохімічних показників родючості ґрунту (табл. 1).

Важелем господарського впливу на ефективність використання землі є еколого-агрохімічні оцінки землі в балах; розмір штрафних санкцій за погіршення екологічного стану земель наведено в табл. 2. У випадку якщо

розмір агроекологічного балу ґрунтів не змінився при проведенні чергового агрохімічного обстеження, та стимулювання недоцільно проводити. Потрібно стимулювати розширене відтворення родючості ґрунту, бо воно мотивує власника землі та землекористувача до вкладання додаткового капіталу в охорону та відтворення родючості ґрунту.

Таблиця 1

Розмір економічного стимулювання за підвищення агроекологічної оцінки земельних угідь

Збільшення величини агроекологічної оцінки земель, бали	Розмір економічного стимулювання відносно грошової оцінки землі, %	Збільшення величини агроекологічної оцінки земель, бали	Розмір економічного стимулювання відносно грошової оцінки землі, %
0,1 - 1,0	0,5	10,1 - 11,0	5,5
1,1 - 2,0	1,0	11,1 - 12,0	6,0
2,1 - 3,0	1,5	12,1 - 13,0	6,5
3,1 - 4,0	2,0	13,1 - 14,0	7,0
4,1 - 5,0	2,5	14,1 - 15,0	7,5
5,1 - 6,0	3,0	15,1 - 16,0	8,0
6,1 - 7,0	3,5	16,1 - 17,0	8,5
7,1 - 8,0	4,0	17,1 - 18,0	9,0
8,1 - 9,0	4,5	18,1 - 19,0	9,5
9,1 - 10,0	5,0	19,1 - 20,0	10,0

Таблиця 2

Розмір штрафних санкцій за зниження агроекологічної оцінки земельних угідь

Зниження величини агроекологічної оцінки земель, бали	Розмір штрафних санкцій відносно грошової оцінки землі, %	Зниження величини агроекологічної оцінки земель, бали	Розмір штрафних санкцій відносно грошової оцінки землі, %
0,1 - 1,0	1,0	10,1-11,0	11,0
1,1 - 2,0	2,0	11,1-12,0	12,0
2,1 - 3,0	3,0	12,1- 13,0	13,0
3,1 - 4,0	4,0	13,1-14,0	14,0
4,1 - 5,0	5,0	14,1-15,0	15,0
5,1 - 6,0	6,0	15,1-16,0	16,0
6,1 - 7,0	7,0	16,1 -17,0	17,0
7,1 - 8,0	8,0	17,1-18,0	18,0
8,1 - 9,0	9,0	18,1 -19,0	19,0
9,1 - 10,0	10,0	19,1-20,0	20,0

Економічне стимулювання не повинно перевищувати розмірів штрафних санкцій при зміні агроекологічної оцінки на рівну величину в бік збільшення або зменшення. Такий варіант економічного механізму раціонального використання та охорони земельних ресурсів сприятиме економічній зацікавленості землевласників і землекористувачів у підвищенні рівня родючості земельних угідь, зростанні величини агроекологічної оцінки в балах.

Прогрес в технологіях виробництва, що супроводжує розвиток суспільства, має на меті використання природних ресурсів набагато продуктивніше, ніж будь-коли. Продуктивне використання природних ресурсів повинно враховувати деякі аспекти. По-перше, використання природних ресурсів має бути у повному обсязі (з урахуванням можливих відходів при виробництві продукції, які можна знову використовувати). По-друге, якщо мова йде про продуктивне використання, то необхідно мати на увазі репродукцію природних ресурсів, тобто постійне їх відновлення. Друга позиція є однією з головних ланок завдань суспільства, що прагне до розвитку, а не деградації. Тому підтримка становлення і розвитку екологічного підприємництва є одним з головних важелів реалізації сучасної еколого-економічної політики.

Список використаних джерел:

1. Економічна оцінка природного багатства України : [монографія] / за заг. ред. акад. НАН України, д.е.н., проф. С. І. Пирожкова; акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАНУ, 2015. – 396 с.
2. Sokolenko L. F. Ecological and Economic Security Assessment in the System of Regional Environmental Management: A Case Study of Ukraine / L. F. Sokolenko, I. V. Tiutiunyk, D. V. Leus // International Journal of Ecology & Development. – 2017. – Volume 32, Issue Number 3. – Pp. 27–35.
3. Куценко, В. І. Соціоекологічні пріоритети сталого розвитку сільських територій: [монографія] / В. І. Куценко, Я. В. Остафійчук, М. В. Ільїна та ін. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2016. – 351 с.
4. Лупенко, Ю. О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи / Ю. О. Лупенко // Науковий вісник Мукачівського держ. ун-ту, Серія «Економіка». – 2015. – Вип. 2 (4). Частина 2. – С. 30–34.